

บททวนบทเรียน ONSITE สู่ ONLINE กับการพัฒนาครูที่ไร้ทิศทาง ในยุควิกฤต COVID-19*

REVIEW ONSITE LESSONS TO ONLINE WITH THE NONDIRECTIONAL TEACHER DEVELOPMENT IN THE ERA OF THE COVID-19 CRISIS

พงศ์รัตน์ ธรรมชาติ

Phongrat Thammachat

ชวลิต เกตทิพย์

Chawalit Kerdtip

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Prince of Songkla University, Thailand

E- mail: thammachatdews@gmail.com

บทคัดย่อ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา COVID-19 ที่ปรากฏในปัจจุบันที่ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาคการศึกษา ได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในหลากหลายมิติ ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใหม่ ที่เรียกว่า วิธี New Normal ต้องเผชิญกับภาวะของการปรับตัวครั้งใหญ่ จึงจำเป็นต้องพัฒนาครูอย่างเร่งด่วน โดยฝึกอบรมให้ครูมีความรู้ มีทักษะในการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนและเทคโนโลยี ให้สามารถนำเทคโนโลยีจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการสนับสนุนแพลตฟอร์มที่ครูสามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งสภาวะปกติ การเรียนแบบ onsite หรือการเรียนแบบ online การเรียนรู้แบบออนไลน์จึงกลายเป็นความปกติใหม่ (วิถี New Normal) ของสังคมไทยในปัจจุบันมากขึ้น การเรียนการสอนออนไลน์ (Online learning) จัดเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาในอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงวิธีเรียนรู้ในรูปแบบเดิม ๆ ให้เป็นการเรียนรู้ใหม่ ที่ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการปฏิรูป การเรียนรู้ ให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเลือกเรียนรู้ตามความสนใจได้ดีที่สุด ตลอดจนพัฒนาตนเอง โดยเรียนรู้จากประสบการณ์เดิมและการทำกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางมาโรงเรียน ทำให้เกิดความสะดวกและเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างรวดเร็ว ครูและนักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อีกทั้งครูให้คำปรึกษากับ

* Received 9 August 2021; Revised 3 November 2021; Accepted 29 November 2021

นักเรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ก่อให้เกิดการเรียนรู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและพัฒนาได้เต็มศักยภาพ

คำสำคัญ: ทบทวนบทเรียน, onsite, online, พัฒนาครู, ยุควิกฤต

Abstract

From the current situation of COVID -19 pandemic that affects all sectors, especially education. It has changed the way of life in various dimensions. New teaching methods have been used in an online classroom setting called the "New Normal" approach. The "New Normal" approach is facing a major transition. There is an urgent need to train and develop teachers by making them knowledgeable. They also need to be trained in the use of teaching materials and technology to implement technology, organize classroom activities, and support a platform that teachers can use to organize their classroom activities in a normal state. On-site teaching or online learning has become a new way of teaching, which is called "New Normal" in Thai society. Online learning is an innovative form of education that can transform traditional teaching into a new way of learning by using all kinds of technology in an online classroom teaching. Teachers play an important role in learning reform by enabling all learners to learn and develop themselves according to their needs by learning from their past experiences and conducting activities that enable students to develop their critical thinking, learning and problem-solving skills. In addition, teachers can support students to learn outside of the normal classroom. This allows learners to access learning resources easily and quickly. Teachers and students can share ideas at any time, provide learning tips, and help ensure that students are continuous learners throughout their lives and reach their full potential.

Keywords: Review onsite, online, teachers' development, crisis

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ส่งผลกระทบไปทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคการศึกษา โรงเรียนและสถาบันการศึกษาต้องปิด แต่การเรียนการสอนยังคงดำเนินไปตามปกติ เป็นเหตุให้การจัดการเรียนการสอนต้องมีการปรับตัวตามในวิถี New Normal เมื่อประกาศให้เปิดเรียนตามปกติ แต่ยังรักษาระยะห่าง (Social Distancing)

โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีนักเรียนเป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องจัดการเรียนแบบ onsite โดยให้นักเรียนสลับหมุนเวียนกันมาเรียนตามบริบทของแต่ละโรงเรียน ขณะเดียวกันนักเรียนนักเรียนที่อยู่บ้านต้องได้เรียนรู้แบบ online จนกว่าสถานการณ์ การระบาดของ COVID-19 จะลดลง จึงเป็นปัญหาที่ท้าทายความสามารถของครูที่จะทำอย่างไรที่จะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ Active Learning .ในการเรียนการสอนแบบ online ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องพัฒนาครูให้ครูให้สามารถฝ่าวิกฤตนี้ เพื่อให้ทันยุคของการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้ประกอบวิชาชีพครูควรได้คิดทบทวนวิสัยทัศน์ว่าควรมุ่งไปที่ใด จะทำอย่างไร และต้องการทำอะไร พร้อมกับต้องปรับตัวใหม่ในแต่ละช่วงของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้ เรียกว่า การทำตัวให้กลับคืนมาใหม่ (Self-renewal) ในมุมมองนี้ ผู้ประกอบวิชาชีพครูต้องเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือความคิดเกี่ยวกับตนเองก่อนจนไปถึงเรื่องที่อาจส่งผลกระทบต่อผู้อื่น (อรณพ จินะวัฒน์, 2559) ทั้งนี้เพื่อเป็นการปฏิรูปตนเอง ให้เปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน ในการจัดการเรียนการสอนจากห้องเรียนปกติ เป็นการเรียนการสอน onsite สู่ online เมื่ออยู่ในสภาวะการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ 1) แนวโน้มการพัฒนาครู วิธีการสอน Onsite สู่ Online ควรเป็นลักษณะอย่างไร 2) ทบทวนปัญหาและอุปสรรคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ Onsite สู่ Online ในยุควิกฤต COVID-19

องค์กรที่พัฒนาครู

ในช่วง สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา COVID-19 การปฏิรูปการศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปฏิรูปครู ซึ่ง พอตา บุตรสุทธีวงศ์ กล่าวว่า ครูมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ ให้นักเรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด ตลอดจนพัฒนาตนเอง โดยเรียนรู้จากประสบการณ์และกิจกรรม เพื่อให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็น ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและพัฒนาได้เต็มศักยภาพ (พอตา บุตรสุทธีวงศ์, 2550) ทั้งนี้ ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาต้องเป็นผู้ที่มีมาตรฐานเหมาะสมที่จะเป็นผู้ปฏิบัติการศึกษาด้วย จึงเป็นภาระและหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาครูเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและยอมรับการเปลี่ยนแปลงกับวิกฤติทางการศึกษา แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือครูมีความคุ้นชินกับโลกการศึกษาวิถีเดิมกลับกลายเป็นอุปสรรคของความไม่พร้อมทางใจ ความไม่ตื่นตัวที่จะเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบการเรียนการสอนยุคดิจิทัล ครูบางกลุ่มยังคงรักษาสถานะเดิมของตนเองไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงสังเกตได้จากเมื่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมอบนโยบายการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูให้สถานศึกษาดำเนินการสู่การปฏิบัติของครูเพื่อการแก้ปัญหาของผู้เรียน จะมีครูเพียงส่วนหนึ่งที่ทำการขับเคลื่อนและดำเนินงานอย่างจริงจัง หรือแม้แต่การอบรมของครูพัฒนาเพื่อการขอมือหรือเลื่อนวิทยฐานะตามเกณฑ์ ว.21/2560 (สำนักงาน ก.ค.ศ, 2560) ข้อมูลพบว่า มีครูอีกจำนวนมากไม่ได้อบรมสัมมนา

จึงทำให้ขาดคุณสมบัติไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ. กำหนด นอกจากนี้ครูยังคงยึดติดกับการสอนแบบดั้งเดิมคือยึดตำราเรียนและตัวครูเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ เน้นการจดบันทึก จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง คือ ครู ซึ่งมีความสำคัญในการเตรียมตนเอง และนักเรียนให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ความเข้าใจในโลกดิจิทัล ทำให้อย่างไรให้เด็กยุคใหม่มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และสามารถใช้ความรู้และประสบการณ์ที่มีในการแก้ปัญหา (Jen N., 2561) ครูมีบทบาทสำคัญในการเข้าไปส่งเสริมในการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน และการเป็นต้นแบบให้นักเรียนในการเป็นผู้รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งทั้งหมดนี้จะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนการสร้าง ความเชื่อมั่นให้กับนักเรียน แล้วครูต้องทำอะไรเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาตนเอง ใครที่จะต้องเข้ามาพัฒนาครูไปสู่เป้าหมายอย่างแท้จริง

การขับเคลื่อนการพัฒนาบุคลากรและระบบการศึกษาของประเทศ ภายใต้วิสัยทัศน์ให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขตามแผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง จะส่งผลให้การพัฒนาประเทศก้าวหน้าไปอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี อันจะนำไปสู่ “ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันเราสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาประยุกต์ใช้กับเศรษฐกิจพอเพียงได้ โดยอาศัยภูมิปัญญาที่มีอยู่ในสังคม ซึ่งจะเห็นได้ว่าทุกสังคม ก็สามารถที่จะนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้าไปใช้ได้ โดยการแสวงหาความรู้ใหม่ๆหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ แล้วนำมาประยุกต์เพื่อให้เกิดประโยชน์กับตนเองและสังคม สามารถมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง ไม่กลัวกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น **"ยุทธศาสตร์การพัฒนา ICT"** ยุทธศาสตร์ที่1 เป็นยุทธศาสตร์ที่มีการพัฒนาอาจารย์ นักวิจัย และบุคลากรให้ได้รับความรู้ และทักษะที่มีความเหมาะสมกับการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นผู้รู้ ICTและสามารถใช้ ICT อย่างมีคุณธรรม และจริยธรรม เพื่อประโยชน์ในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นการสร้างองค์ความรู้สู่สังคม จัดให้มีเครือข่ายความร่วมมือเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคลากร มีความสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการพัฒนาความรู้ และทักษะที่มีความเหมาะสมกับการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ (ญารินดา กลิ่นศรีสุข, 2559) การเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 ด้วยระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพให้สอดคล้องกับความเชื่อมโยงระหว่างแผนการศึกษาชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ และนโยบายรัฐบาล 4.0 โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ด้านที่ 3 การพัฒนาศักยภาพของคนทุกช่วงวัย การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมาย คือ ผู้เรียนมีทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองไทย ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 คนทุกช่วงวัยมีทักษะความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะตาม

มาตรฐานการศึกษา มาตรฐานวิชาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตามศักยภาพ สถานศึกษาทุกระดับการศึกษาสามารถจัดกิจกรรม/กระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน ที่สำคัญเพื่อเป็นการส่งเสริมครูอย่างแท้จริง คือ “ครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

การพัฒนาครูเป็นหน้าที่ของต้นสังกัดและองค์กรกลางด้านนโยบายและส่งเสริมการพัฒนาครู (สถาบันครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา หรือ สคบศ.) มีการพัฒนาไปที่สถานศึกษาโดยตรงตามความต้องการพัฒนาที่แท้จริงของครู ความเสมอภาคในโอกาสได้รับการพัฒนาระหว่างครูในเมืองและครูในชนบท ครูในโรงเรียนขนาดใหญ่ และครูในโรงเรียนขนาดกลางหรือขนาดเล็ก โดยเฉพาะนวัตกรรมการพัฒนาที่หลากหลายที่ให้ความสำคัญว่าครูคือผู้เรียน (Teachers as Learners) ที่ต้องแสวงหาและได้รับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อผู้เรียนที่มีคุณภาพโดยเฉพาะทักษะการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เช่น การทำให้ห้องเรียนให้เป็นห้องทำงาน ทักษะปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนการตั้งคำถาม ทักษะการออกแบบการเรียนรู้แบบ Active learning ทักษะการจัดกิจกรรม ทักษะการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียนและเพื่อนครู การกระตุ้นให้ครูมีความพร้อมและยอมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน กระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องกระตุ้นและส่งเสริมให้ครูมีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

คุรุสภาเป็นองค์กรวิชาชีพครูที่มีหน้าที่หลักในการพัฒนาและส่งเสริมมาตรฐานจริยธรรมและจรรยาบรรณของครู ที่ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้ แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ ครูย่อมพัฒนาตนทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และนิสัยทัศนคติให้ทันต่อพัฒนาการทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ และจรรยาบรรณวิชาชีพครู ข้อที่ 4 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์ และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพื่อเป็นการผดุงรักษาความเป็นวิชาชีพครู และมีการพัฒนาประเทศเพื่อมุ่งหวังให้ประเทศไทยก้าวไปสู่ความเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว นโยบายประเทศไทย 4.0 จึงเป็นหน้าที่ของคุรุสภาซึ่งต้องดำเนินการสร้างมาตรฐานของครูให้พัฒนาเด็กไทยกับความเปลี่ยนแปลงของทุกสมัย ดังที่ สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ กล่าวว่ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา มีหน้าที่หลักในการพัฒนาวิชาชีพ กำหนดมาตรฐานและต่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพให้แก่ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา (สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์, 2560)

ความท้าทายด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมทั้งชีวิตในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิธีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ครูจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 และ 19 โดยทักษะแห่ง

ศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) "ทักษะแห่งอนาคตใหม่ : การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21" ทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ 3R x 7C 3R โดยครูช่วยแนะนำ และช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้ (วิลาวรรณ พิมประสงค์, 2563)

สถานการณ์การจัดการเรียนการสอนในช่วง COVID-19

การเรียนการสอนออนไลน์ (Online learning) จัดเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาในอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงวิธีเรียนในรูปแบบเดิม ๆ ให้เป็นการเรียนใหม่ ที่ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยทำการสอน นอกจากนี้ความหมายอีกในหนึ่งยังหมายถึง การเรียนทางไกล , การเรียนผ่านเว็บไซต์ อีกด้วย การเรียนการสอนแบบออนไลน์ (Online learning) เป็นเรียนทางผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยอยู่ในรูปแบบของคอมพิวเตอร์ เป็นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ บวกเข้ากับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สร้างการศึกษาที่มีปฏิสัมพันธ์คุณภาพสูง โดยไม่จำเป็นต้องเดินทาง เกิดความสะดวกและเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว ทุกสถานที่ ทุกเวลา เป็นการสร้าง การศึกษาตลอดชีวิตให้กับประชากร การเรียนการสอนแบบออนไลน์ เป็นการศึกษาผ่าน เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามความชอบของตนเอง ในส่วนของเนื้อหาการเรียน ประกอบด้วย ข้อความ , รูปภาพ , เสียง , VDO และ Multimedia อื่นๆ สิ่งเหล่านี้จะถูกส่งตรงไปยังผู้เรียนผ่าน Web Browser ทั้งผู้เรียน , ผู้สอน และเพื่อนร่วมชั้นทุกคน สามารถติดต่อ สื่อสาร ปฏิภาณ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบเดียวกับการเรียนในชั้นเรียนทั่วไป โดยการใช้ E-mail, Chat, Social Network เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การเรียนรู้แบบออนไลน์ จึงเป็นเหมาะสำหรับทุกคน , เรียนได้ทุกเวลา (บริษัท วรรณย์ เทคโนโลยี จำกัด, 2563)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา COVID-19 ที่ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาคการศึกษา ได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในหลากหลายมิติ และเกิดคำใหม่ขึ้นมา เรียกว่า “การเรียนใหม่ ในวิถี New Normal ” คนต้องเผชิญกับภาวะของการปรับตัวครั้งใหญ่ (อักษรเจริญทัศน์, 2563) การเรียนรู้แบบออนไลน์กำลังจะกลายเป็นความปกติใหม่ของสังคมไทยมากขึ้นและการเรียนรู้แบบออนไลน์ก็ไม่ใช่แค่การสอนผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์มเท่านั้น แต่การเรียนรู้วิถีใหม่นี้ยังมีอีกหลายมิติที่ต้องทำความเข้าใจ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่การเรียนรู้เป็นเรื่องที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด ด้วยเทคโนโลยีในปัจจุบันและนวัตกรรมที่สร้างสรรค์คอนเทนต์ อำนวยความสะดวกการสอนได้แค่ปลายนิ้ว ทำให้เราสามารถเรียนรู้ทุกเนื้อหาได้จากคน ทุกที่ ทุกเวลา แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าปฏิสัมพันธ์ของครูและนักเรียนจะลดน้อยลง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ยังมีอยู่ แต่เปลี่ยนจากพื้นที่จากโรงเรียนไปสู่โทรศัพท์มือถือหรือคอมพิวเตอร์เท่านั้น จากสภาพที่อาจคุ้นชินกับภาพห้องเรียนที่มีผู้เรียนจำนวนมากมารวมตัวกัน ใช้หนังสือเหมือนกัน สื่อประกอบการเรียนเหมือนกัน และมีวิธีการ

ประเมินเหมือนกัน เพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ในการเรียนรู้วิถีใหม่นั้น เป้าหมายของการศึกษาอาจยังคงเดิม แต่ผู้เรียนสามารถใช้วิธีการที่แตกต่างในการไปถึงจุดหมายได้

สถานการณ์การจัดการเรียนการสอนในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา COVID-19 ศิริพรรณ รัตนอำพร กล่าวว่า ไวรัส COVID-19 ได้แพร่ระบาดไปทั่วโลก โดยเริ่มแพร่ระบาดตั้งแต่ปลายปี 2562 จนถึงปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อผู้คนอย่างมากและต่างก็ต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตัวเองเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน นักเรียน นักศึกษา ที่ถูกเลื่อนการเปิดเทอม ส่งผลให้นักเรียนส่วนใหญ่เสียโอกาสในการเรียนรู้ ที่ร้ายแรงที่สุดนักเรียนกลุ่มนี้เสี่ยงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษา ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียต่อชีวิตเด็กในระยะยาว ทำให้ครูและนักเรียนต้องปรับตัวสู่สภาวะการเรียนรู้ที่ไม่คุ้นเคย และรับภาระที่เพิ่มมากขึ้น ครูต้องใช้เวลามากขึ้นในการเตรียมการสอน นักเรียนรับภาระบ้านและต้องเรียนรู้ด้วยตนเองที่มากกว่าเรียนในชั้นเรียนมากขึ้น เด็กๆ หลายคนตื่นเต้นที่จะได้เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีผ่านอุปกรณ์เทคโนโลยีต่าง ๆ แต่ทว่าเมื่อได้พิจารณาจากหลายๆ ด้านแล้ว พบว่ายังมีนักเรียนในหลายครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบซ้ำเติมจากการเรียนออนไลน์ และปัญหาที่ใหญ่สำหรับพวกเขาคือค่าใช้จ่ายที่มีเพิ่มมากขึ้น ทั้งค่าอุปกรณ์ในการเรียนออนไลน์ ค่าบริการอินเทอร์เน็ตรายเดือน ค่าไฟที่สูงขึ้น ยิ่งครอบครัวที่มีลูกในวัยเรียนมากกว่า 1 คน จะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอีก (ศิริพรรณ รัตนอำพร, 2563)

ขณะที่ อธิฐาน คงทรัพย์ กล่าวว่า ธรรมชาติของการสอนแบบออนไลน์ สิ่งที่พบคือ ครูต้องเรียนรู้ใหม่และพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสในการเรียนรู้ของตัวเอง ต้องเรียนรู้โปรแกรมออนไลน์ในเวลาอันสั้นและต้องทำงานเป็นทีม บรรยากาศในห้องเรียนออนไลน์ ถ้าครูสอนเอาเนื้อหาเป็นตัวตั้งแล้วบรรยายหรืออ่านสไลด์ให้นักเรียนฟัง ให้นักเรียนมีสมาธินั่งอยู่หน้าจอแล้วฟังอะไรนาน ๆ เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ครูต้องคิดว่าทำอะไรให้เป็น Active Learning บนแพลตฟอร์มออนไลน์ ในขณะที่นักเรียนต้องเรียนที่บ้าน ควบคุมการเรียนรู้ของตนเอง จึงเกิดคำถามสำคัญว่าการเรียนรู้ที่จำเป็นของนักเรียนคืออะไร จึงต้องเปลี่ยนวิธีการออกแบบการเรียนใหม่ จากเดิมที่เคยสอนตามตาราง ต้องเปลี่ยนเป็นการออกแบบเชิงประสบการณ์อย่างไร ให้นักเรียนยังคงเชื่อมโยงกับครู โดยไม่ปิดหน้าต่างหนีไป หรือออกไปทำอย่างอื่น ส่วนปัญหาและการเรียนรู้ที่ได้จากการถอดบทเรียนของครูที่ได้จัดการเรียนการสอนไปแล้ว สามารถนำมาพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ ได้ดังนี้ (อธิฐาน คงทรัพย์, 2563)

1. ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน หากความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนดี นักเรียนจะยินดีให้ความร่วมมือในการเข้าเรียนรู้ในระบบออนไลน์
2. ความร่วมมือจากผู้ปกครองเป็นสิ่งจำเป็น ผู้ปกครองอาจมีส่วนร่วมในบางกิจกรรมที่ครูออกแบบ ให้นักเรียนทำกิจกรรมกับผู้ปกครอง หรือในกรณีที่นักเรียนอยู่บ้านแล้วไม่สามารถจัดตารางเวลาได้ ครูต้องชวนนักเรียนออกแบบพื้นที่ จัดมุมหนึ่งในห้องให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้
3. ครูควรจัดชุดประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกันได้หลายวิชา

4. การสอนออนไลน์ การสอนออนไลน์มีทั้งสอนแห้งและสอนสด การสอนแห้งคือครูอัดวิดีโอ แล้วอัปโหลดขึ้น ให้นักเรียนมาเปิดดู สอนสด คือนักเวลาสอน ผ่านโปรแกรม Zoom หรือ Microsoft Team

5. ต้องฝึกให้นักเรียนเป็น self-directed learner คือนักเรียนต้องมีวินัยในตัวเองสูงในการเรียนและการส่งงาน

6. ผลสัมฤทธิ์ที่จากการเรียนการสอนแบบออนไลน์ต่างกับการสอนปกติ สิ่งที่จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีดังนี้ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนต้องใกล้ชิดกัน ครูต้องใช้เทคนิคหรือวิธีการที่ทำให้รู้สึกว่าคุณครูและเพื่อนอยู่กับเขา 2) ชุมประสบการณ์ที่ครูเลือกใช้ให้เขาเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ 3) ครูไว้วางใจ ว่านักเรียนทุกคนต้องรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง

7. ครูต้องสร้างแรงบันดาลใจ ครูให้โจทย์ที่ท้าทายอย่างไรให้นักเรียนเกิดความใคร่รู้ด้วยตนเอง และไปแสวงหาความรู้ ในชุดความรู้โลกออนไลน์

การแก้ปัญหา : การศึกษาไทยยุคโควิด

หลายปีที่ผ่านมา เทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนยุคใหม่ได้ขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับทุกวงการไม่เว้นแม้แต่แวดวงการศึกษา แต่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ ดูเหมือนว่าภาคการศึกษาจะมีการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างช้ากว่าภาคส่วนอื่นๆ จนกระทั่งวิกฤติ COVID-19 อุบัติขึ้นมา ท่ามกลางการแพร่ระบาดที่รุนแรงจนหลายประเทศรวมถึงประเทศไทย ต้องระดมใช้มาตรการต่าง ๆ ตั้งแต่การรักษาระยะห่าง (Social Distancing) ห้ามชุมนุม ห้ามออกจากบ้าน ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน (Curfew) ไปจนถึงการปิดเมือง (Lockdown) (สิริวัณณิ บุรณพิต, 2563) ส่งผลให้สถาบันการศึกษาทุกแห่งต้องปรับตัวและการประกาศหยุดการเรียนการสอนหรือสอนออนไลน์อย่างกะทันหัน ความโกลาหลที่สถาบันการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนแบบฉุนเฉียว สร้างความวุ่นวายให้กับนักเรียน นักศึกษาคณาจารย์ และผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งไม่ใช่เพียงประเทศไทย แต่ความโกลาหลดังกล่าวเกิดขึ้นทั่วโลกขณะที่หลายสถาบันการศึกษาต้องเผชิญกับความหนักใจในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ หลังจากรัฐบาลประกาศให้ทุกโรงเรียนและมหาวิทยาลัยปิดการเรียนการสอน จึงเป็นความท้าทายกับทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาในการรับมือกับภาวะวิกฤติ COVID-19 Disruption และความพร้อมในการก้าวสู่โลกการศึกษาวิถีใหม่ ที่มุ่งสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แบบไร้รอยต่อ (Seamless Learning Experience) และสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา (Anytime , Anywhere) ปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนของครูจาก Onsite สู่ Online วิกฤติทุกครั้งมาพร้อมกับโอกาสในการเปลี่ยนแปลงหรือทดลองสิ่งใหม่ที่เคยถูกละเลย ถูกต่อต้านหรือถูกมองข้ามว่าไม่สำคัญให้กลับมามีชีวิตใหม่อีกครั้ง (สิริวัณณิ บุรณพิต, 2563)

ภาพรวมของการศึกษาไทยในมุมมองหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา COVID-19 การศึกษาเพื่อการเรียนแบบสมัยใหม่ นำมาใช้เพื่อสอนออนไลน์ ทำคอนเทนต์ออนไลน์ หรือเว็บไซต์เพื่อการศึกษา พบว่าได้รับความนิยม แต่บางคนชอบอยู่ใน comfort zoneต่อต้านการเปลี่ยนแปลง จากปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ปัญหาเหล่านี้จึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาของการเรียนออนไลน์ในประเทศไทย เมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา COVID-19เกิดขึ้น ระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องลดความเสี่ยงให้นักเรียนและบุคลากรทางการศึกษา โดยการจัดเรียนออนไลน์เต็มรูปแบบด้วยสถานการณ์บังคับ ส่งผลให้สถานศึกษาต่าง ๆ มีความตื่นตัวในการเรียนออนไลน์มากขึ้น ในทุกประเทศที่พัฒนาแล้วเกิดจากความกดดันทั้งสี่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาทางการศึกษา ปัญหาที่เกิดขึ้นเช่นการเกิดภัยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการศึกษา เป็นต้น

สิ่งที่สำคัญเพื่อการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนจาก Onsite สู่ Online ให้ประสบความสำเร็จได้ คือ หน่วยงานทางการศึกษา เช่น กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาต้องมีการวางแผนที่ดีเพื่อเตรียมความพร้อมของครูกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และต้องคำนึงถึงความต้องการของครู นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน ให้พร้อมจัดการเรียนการสอน Onsite สู่ Online ซึ่งการจัดการเรียนการสอน Onsite มีการเตรียมห้องเรียน พื้นที่การจัดกิจกรรมที่ปลอดภัย มีมาตรการการเข้าออกโรงเรียน มีกำหนดให้ครูวางแผนการสอนโดยเน้นระยะห่างทางสังคม และปรับแนวทางการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับบริบทการเรียนการสอน ในขณะที่ การจัดการเรียนการสอน Online ต้องเตรียมความพร้อมของครู โดยการอบรมการใช้ระบบเครือข่าย จัดการเรียนการสอนผ่านระบบเครือข่าย จัดเตรียมสถานที่ให้ผู้เรียนสามารถเรียนผ่านระบบเครือข่ายในสถานศึกษา จัดหาวัสดุ อุปกรณ์สนับสนุนครูให้สามารถจัดการเรียนการสอนผ่านระบบเครือข่าย

จากผลการสำรวจของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นครู 678 คน จากโรงเรียน 67 จังหวัด ถึงความพร้อมในการเรียนการสอน online และความต้องการสนับสนุนจากโรงเรียนหรือรัฐบาล พบว่า แพลตฟอร์มที่ครูจะเลือกใช้มากที่สุด คือ Facebook 51.80% Line 49.00% Google Classroom 38.00% และ Youtube 31.10% โดยพบว่าครูที่ไม่สามารถสอนออนไลน์ได้ 11.50% และเมื่อถามว่าพร้อมแค่ไหนในวันเปิดภาคเรียนที่จะมาถึงวันที่ 1 กรกฎาคม 2563 ครู 58.20% พร้อมระดับปานกลางขึ้นไป เมื่อให้ครูลองประเมินนักเรียนของตัวเอง ครูประเมินว่านักเรียน 45.00% เรียนผ่านออนไลน์ได้ที่ เหลือน่าจะยังไม่พร้อม เนื่องจากยังขาดทั้งคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ตและสมาร์ทโฟน (ภรณ์ลักษณ์ เศรษฐ์, 2563)

โดยสิ่งที่ครูอยากให้โรงเรียนและภาครัฐสนับสนุนมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ 2) งบประมาณสำหรับจัดทำบทเรียนออนไลน์ 3) การจัดทำโครงสร้างพื้นฐานสำหรับอินเทอร์เน็ตบ้านความเร็วสูง และอุปกรณ์สื่อสารสำหรับนักเรียนทุกคน 4) ระยะเวลาในการเตรียมและสร้างระบบการเรียนการสอนออนไลน์ 5) บุคลากรหรือผู้เชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษาด้านเทคโนโลยี 6) สื่อการเรียนการสอนออนไลน์สำเร็จรูป ในส่วนทักษะและระเบียบวินัยของนักเรียนในการเรียนออนไลน์อาจจำเป็นต้องอาศัยครูคอยเป็นผู้ติดตาม ให้คำปรึกษา อบรมสั่งสอน เพื่อให้ นักเรียนสามารถเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินนี้ ดังนั้นหากรัฐบาลต้องการผลักดันนโยบายการสอนออนไลน์ รัฐจำเป็นต้องจัดอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ได้ เนื่องจากการเรียนรู้ออนไลน์ที่เหมาะสมของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้มีข้อจำกัดและเป้าหมายที่แตกต่างกัน ควรจัดตั้งกลุ่มสังคมแห่งการเรียนรู้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ อีกแนวทางคือรัฐบาลต้องจัดทำหลักสูตรออนไลน์กลางแล้วให้ครูเป็นผู้ประสานงานช่วยเหลือให้นักเรียนเข้าถึงระบบการเรียนการสอนออนไลน์ กลางนี้ สำหรับนักเรียนที่เข้าไม่ถึงหรือไม่พร้อมด้วยสาเหตุใดก็ตาม รัฐจำเป็นต้องให้การดูแลนักเรียนกลุ่มนี้ไม่ให้เกิดการเรียนรู้ขาดช่วง โดยควรส่งเสริมและหาช่องทางการเรียนรู้รูปแบบอื่นควบคู่ไปพร้อมกัน (สมิทร สุวรรณ, 2563)

หลุมพรางการจัดการศึกษาในช่วง COVID-19

หลุมพรางหรือเลกหรืออุปสรรค การจัดการศึกษา จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ซึ่งทำให้เด็กนักเรียนจำนวนกว่า 1.57 พันล้านคน จากกว่า 188 ประเทศ (UNESCO, 2020) จำต้องออกนอกโรงเรียนและหันไปสู่วิทยาศาสตร์ในรูปแบบนอกระบบเรียนแบบต่างๆ ส่งผลกระทบต่อนักเรียนทั่วโลก ระบบการศึกษาในโลกถูกกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ระบบการศึกษามีความก้าวหน้าที่สุดในโลก เช่น ยุโรป สหรัฐอเมริกา เอเชียตะวันออก ไปจนถึงประเทศกำลังพัฒนา หรือประเทศยากจน การที่นักเรียนต้องออกจากระบบการศึกษาในลักษณะเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเด็กและอาจรวมไปถึงต่อเศรษฐกิจของโลกอย่างมหาศาล (Lempel H. et al, 2009) งานวิจัยในอดีตได้เคยทำการศึกษาถึงผลกระทบของการที่ต้องปิดโรงเรียน หรือเปิดเรียนล่าช้าพบว่า การปิดโรงเรียนในการที่นักเรียนยังต้องอยู่บ้านนานๆ ยิ่งทำให้เกิดการลื่นไถลสิ่งที่เคยเรียนมาทำให้ต้องมาทบทวนกันใหม่ซ้ำอีกครั้งเรียกว่าปรากฏการณ์ความรู้ที่ถดถอยไปหลังจากปิดเทอมใหญ่ (Summer Slide) (Megan K., 2018) งานวิจัยพบว่า การที่เด็กต้องออกจากโรงเรียนประมาณ 6 สัปดาห์ อาจจะทำให้ความรู้ของเขาหายไปถึงครึ่งปีการศึกษา โดยผลกระทบนี้มีความรุนแรงและน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง โดยเฉพาะต่อนักเรียนในกลุ่มด้อยโอกาส นักเรียนกลุ่มที่ต้องการการศึกษาแบบพิเศษ นักเรียนผู้พิการ มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ในด้านต่างๆ เด็กที่ต้องพึ่งพิงอาหารเช้า อาหาร

กลางวัน จากทางโรงเรียน ผู้ที่ต้องการการดูแลจากครูอย่างใกล้ชิด เด็กกลุ่มยากจนและเปราะบาง ผู้ขาดแคลนทรัพยากร ไม่มีคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ผู้ปกครอง สภาพแวดล้อมในบ้านมีปัญหา เช่น ยาเสพติด ความรุนแรงในครอบครัว (ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค, 2563)

ในสถานการณ์ปัจจุบัน ระบบการศึกษาหลายแห่งในโลกหันไปใช้ระบบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาการปิดโรงเรียนเป็นการชั่วคราวเป็นหลัก เช่น การใช้ระบบห้องเรียนเสมือน (Virtual Classroom) การใช้ระบบการประชุมออนไลน์ การเรียนการสอนแบบผู้เรียนผู้สอนเข้ามาพร้อม ๆ กัน การบันทึกการสอนแบบล่วงหน้า การใช้ระบบ MOOC (Massive Open Online Courses) การสั่งการบ้าน การวัดผลประเมินแบบออนไลน์ในรูปแบบต่างๆ การให้นักเรียนอัดวิดีโอการทำกิจกรรมมาแชร์ในห้อง การเรียนด้วยตนเองผ่านแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ค่อนข้างใหม่สำหรับผู้เรียนและผู้สอนหลายๆ คน และแต่ละระบบการศึกษาก็ตอบสนองได้แตกต่างกันตามระดับสาขารูปแบบพื้นฐานและความคุ้นเคยกับระบบการเรียนการสอนแบบออนไลน์ (ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค, 2563)

อย่างไรก็ตาม การเรียนแบบออนไลน์ไม่สามารถมาช่วยเติมเต็มได้อย่างสมบูรณ์แบบมากนัก เพราะมีงานวิจัยพบว่าแม้แต่โรงเรียนที่เน้นเฉพาะทางออนไลน์ในสหรัฐอเมริกา (virtual charter school) ยังมีผลลัพธ์ของการจัดการศึกษาที่ไม่น่าพอใจเท่าไรนักหากเทียบกับการเรียนแบบผสมผสานหรือใช้ห้องเรียนเป็นหลัก (Coughlan S., 2015) ในกรณีของไทยใช้ช่องทางอื่น ๆ เช่น โทรทัศน์การศึกษา วิทยุการศึกษา การจัดสรรวัสดุอุปกรณ์เพื่อการเรียน (box set) เป็นทางเลือกที่อาจจะสามารถเข้าถึงเด็กกลุ่มด้อยโอกาสได้เช่นกัน การให้เงินอุดหนุน ให้เงินอุดหนุนไปที่สถานศึกษา ศูนย์เด็กเล็ก และแนวทางการช่วยเหลืออื่น ๆ ในปัจจุบันหลายประเทศได้เร่งบรรเทาความเดือดร้อนของนักเรียนและผู้ปกครองในด้านต่าง ๆ เช่น การให้เงินอุดหนุนเงินลงไปที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในระดับปฐมวัย โรงเรียน หรือมหาวิทยาลัย การดูแลเรื่องอาหารและโภชนาการแก่เด็กที่ต้องการ การแจกหรือให้ยืมอุปกรณ์ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์มือถือ เครื่องส่งสัญญาณ WiFi แบบมือถือ ให้แก่นักเรียนในกลุ่มยากจนที่ไม่มีอุปกรณ์การศึกษา การให้ความช่วยเหลือในเรื่องของการให้คำปรึกษาต่าง ๆ หรือนักจิตวิทยา แก่เด็กหรือพ่อแม่ การประสานความร่วมมือกับสถานีโทรทัศน์ วิทยุ วิชาชีพ ในเรื่องของการส่งผ่านบทเรียนหรืออุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ แนวทางเหล่านี้เป็นประสบการณ์ที่หลาย ๆ ประเทศได้ปฏิบัติกันมาในสถานการณ์อันไม่ปกติเช่นนี้ คงต้องพิจารณาว่าสิ่งใดเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยและพยายามพลิกแพลงนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะต้องอาศัยการทำงานร่วมกันทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรส่วนท้องถิ่น นักการศึกษา ครูผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ โรงเรียน และผู้ปกครอง เพื่อให้สามารถผ่านวิกฤติการณ์ครั้งนี้ไปได้ด้วยกัน (ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค, 2563)

การบริหารความเสี่ยงในการพัฒนาครูในช่วงวิกฤต

โรงเรียนประจักษ์ กล่าวถึง การกำหนดความเสี่ยงในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใน การพิจารณาความเสี่ยงพื้นฐานที่สำคัญต่อการบริหารองค์กรให้สามารถวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงทั้งที่มาจากภายในและภายนอก และมีโอกาสที่จะส่งผลกระทบต่อเป้าหมายองค์กรที่กำหนดไว้ได้โดยทั่วไปการบริหารความเสี่ยงแบ่งเป็น 2 ระดับคือ (โรงเรียนประจักษ์, 2559)

1. ระดับกลยุทธ์ (Strategic Risk) เน้นเรื่องการบริหารงานองค์กรที่ต้องมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่กำหนดไว้เพื่อทำให้เกิดความมั่นใจในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติได้ตามแผนและก่อให้เกิดความได้เปรียบและสามารถแข่งขันได้ในอนาคต

2. ระดับปฏิบัติการ (Operational Risk) เน้นเรื่องการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะความชำนาญการในเรื่องต่าง ๆ รวมถึงความตระหนักรู้ความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อเป้าหมายขององค์กร

ความเสี่ยงมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินการต่าง ๆ ในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของบุคคล องค์กร หรือสังคม หากไม่ความเสี่ยงการดำเนินการต่าง ๆ ก็อาจจะไม่เกิดความก้าวหน้า แต่ทั้งนี้ หากปล่อยให้มีความเสี่ยงโดยไม่คำนึงถึงผลที่จะตามมา ก็อาจจะเกิดผลกระทบที่ร้ายแรง ดังนั้น การบริหารความเสี่ยงที่ชาญฉลาดต้องมีระบบที่ช่วยในการตัดสินใจว่า เมื่อไหร่ที่ควรรับความเสี่ยง และจะบริหารจัดการความเสี่ยงนั้นอย่างไร

การบริหารความเสี่ยงขององค์กรเป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยง และมีความรับผิดชอบต่อการนำองค์กรฝ่าภาวะวิกฤติ ดำเนินการ ดังนี้

1. กำหนดกลยุทธ์: เป้าหมายระดับสูงสอดคล้องกับพันธกิจและวิสัยทัศน์ขององค์กร
2. การดำเนินงาน: การใช้ทรัพยากรขององค์กร
3. การรายงาน: ความน่าเชื่อถือ และความถูกต้องของผลลัพธ์ที่รายงาน
4. ความสอดคล้อง: ทำตามกฎหมาย ระเบียบ และวิธีปฏิบัติทางจริยธรรม

ในช่วง สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา COVID-19 สถานศึกษาสามารถกำหนดกลยุทธ์สำหรับ การบริหารความเสี่ยงตามที่ Snelling เสนอแนะ 10 กลยุทธ์สำหรับการเรียนรู้ออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ดังนี้ (Snelling J. & Fingal D., 2020)

1. การรับรองความเท่าเทียมกันทางดิจิทัล ต้องมีการสำรวจครูและครอบครัวของนักเรียนล่วงหน้าว่าใครต้องการคอมพิวเตอร์และแบนด์วิดท์ (bandwidth) และการตรวจสอบว่าโปรแกรมการเรียนออนไลน์ ทั้งหมดสามารถทำงานบนอุปกรณ์อื่นๆ เช่น โทรศัพท์มือถือ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาวิธีการจัดหาและบริการ Wi-Fi ให้แก่ครูหรือนักเรียนที่ไม่มี Wi-Fi ที่บ้าน

2. การฝึกฝน ต้องฝึกฝนครูและนักเรียนเกี่ยวกับแอปพลิเคชันและเทคโนโลยีที่อาจจำเป็นต้องใช้ในขณะปิดโรงเรียน เพื่อให้การเรียนการสอนเดินต่อไปได้อย่างเร็วที่สุด สิ่งหนึ่งที่

เน้นย้ำคือทักษะหลายอย่างที่เรียนรู้ในช่วงประกาศปิดเรียนนี้จะประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติต่อไป

3. การกำหนดความคาดหวังที่ชัดเจนแก่ครูและผู้ปกครอง ในช่วงปิดเรียน การสื่อสารระหว่างครู ผู้ปกครองและนักเรียนมีความสำคัญมากกว่าที่เคย ในสภาพแวดล้อมออนไลน์ ความวิตกกังวลของทุกคนอยู่ในระดับสูง ช่องทางการสื่อสารและการสื่อสารต้องชัดเจนและรวดเร็ว ควรมี FAQ สรุปรายละเอียดทั้งหมดเกี่ยวกับวิธีการที่โรงเรียนจะดำเนินการในระหว่างปิดเรียนเพื่อให้ครูและผู้ปกครองเข้าใจตรงกัน โรงเรียนควรตั้งคำถามหรือข้อสงสัยที่พบบ่อยเพื่อสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว จากนั้นแนะนำคนในชุมชนค้นหารายละเอียดผ่านอีเมลหรือบนเว็บไซต์ของโรงเรียน โดยครูจำเป็นต้องให้การสนับสนุนด้านเทคนิคและให้แน่ใจว่าผู้ปกครองรู้วิธีขอความช่วยเหลือหากเกิดปัญหา

4. การใช้เวลาวางแผน ครูจะพร้อมสอนออนไลน์ ให้ใช้เวลาระดมสมองเพื่อสร้างแผนสำหรับการเรียนออนไลน์ร่วมกันและเพื่อเตรียมตัวให้พร้อมก่อนที่จะเริ่มการเรียนออนไลน์กับนักเรียน เพื่อให้แน่ใจว่าการดำเนินการจะเป็นไปอย่างราบรื่นที่สุดเท่าที่เป็นได้

5. การเตรียมความพร้อมในการเข้าถึง ต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าครูสามารถเข้าถึงทุกสิ่งที่ต้องการจากที่บ้านในกรณีที่ไม่สามารถกลับไปโรงเรียนหรือนำคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนกลับบ้านและย้ายไฟล์ไปไว้ในระบบคลาวด์

6. การกำหนดตารางเวลาประจำวัน เวลาที่ครูและนักเรียนต้องเข้าสู่ระบบควรกำหนดอย่างชัดเจน การใช้เวลาบนหน้าจอแบบเต็มวันนั้นมากไปสำหรับนักเรียนและครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับครอบครัวที่ต้องแบ่งปันคอมพิวเตอร์เพื่อใช้งาน โรงเรียนหลายแห่งเลือกใช้เวลาเช็กอินสองครั้งคือตอนเช้าและตอนบ่าย แล้วจากนั้นให้ครอบครัวมีความยืดหยุ่นเกี่ยวกับการจัดตารางเรียนที่บ้าน

7. การจัดให้มีการเรียนรู้ที่แข็งแกร่ง ควรมีการแบ่งการเรียนรู้เป็นชิ้นเล็กๆ เพื่อไม่กดดันผู้เรียน มีความชัดเจนเกี่ยวกับความคาดหวังในการเข้าร่วมออนไลน์ของนักเรียน การให้ข้อเสนอแนะ (หรืออย่างน้อยบ่อยครั้ง) ทันทีผ่านการตรวจสอบความรู้ออนไลน์ของครู ความคิดเห็นเกี่ยวกับเอกสารการทำงานร่วมกัน และการแชทเพื่อให้แน่ใจว่านักเรียนมีแรงจูงใจและก้าวไปข้างหน้า การประชุมเสมือน การแชทสด หรือวิดีโอการสอน เพื่อรักษาการเชื่อมต่อของมนุษย์

8. การออกแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นการออกแบบการเรียนรู้ที่ไม่ต้องการการสนับสนุนจากผู้ปกครองมากนัก ทั้งนี้การให้คำแนะนำสำหรับผู้ปกครองเกี่ยวกับวิธีที่สามารถช่วยเหลือเด็กๆ ในรูปแบบการเรียนรู้ออนไลน์นับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ รวมถึงการให้ข้อมูลตารางเวลาและความคาดหวังของการเรียนในวิชาและในแต่ละสัปดาห์

9. การให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึก การตรวจสอบเกี่ยวกับความรู้สึกกังวลในระหว่างที่ถูกแยกตัวอยู่ในบ้านนั้นสำคัญ ควรมีการสื่อสารกับนักเรียนและครูเพื่อนร่วมงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับเครื่องมือดิจิทัลเพื่อดูว่าต้องการความช่วยเหลือหรือใครที่จะ

คุยด้วยหรือไม่ เพื่อคลายความกังวลใจ แม้ว่าการทำงานที่บ้านอาจสนุก แต่มันก็เป็นเรื่องท้าทายที่จะทำงานตามตารางเวลาปกติ บางสิ่งที่สามารถช่วยได้ เช่น การพักผ่อนเป็นประจำ การแบ่งเวลาออกกำลังกาย การจัดตารางเวลาการนอน การจำกัดสิ่งรบกวนเมื่อทำได้ การกำหนดเป้าหมายรายวันและรายสัปดาห์

10. การเลือกเครื่องมือที่เหมาะสม มีเครื่องมือสำหรับการเรียนการสอนออนไลน์จำนวนมาก รวมถึงเครื่องมือฟรี แต่สิ่งสำคัญคือการเลือกเครื่องมือที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและผู้เรียน มีโปรแกรมช่วยให้ผู้ใช้เบลอฉากหลัง เช่น ในกรณีที่มีการประชุมทางวิดีโอระหว่างครูและผู้ปกครองนักเรียนในขณะที่อยู่ที่บ้านเพื่อความเป็นส่วนตัว นอกจากนี้ การเรียนรู้ออนไลน์ยังเสนอโอกาสที่ดีในการทบทวนจรรยาบรรณดิจิทัลและปลูกฝังความเป็นพลเมืองดิจิทัลลงในกิจกรรมการทำงานร่วมกันออนไลน์

บทเรียน Onsite สู่ Online

กระทรวงศึกษาธิการให้มองว่าการเรียนการสอนทางไกลเป็นโอกาสการทดลองวิธีการจัดการสอนแบบใหม่ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนระเบียบทางวิชาการ เพราะในอนาคตการศึกษาไทยจะเลี่ยงการเรียนออนไลน์ไม่ได้แน่นอน จุดประสงค์ของการใช้รูปแบบการเรียนออนไลน์นั้น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาความรู้ ความสามารถตามหลักสูตรในช่วงปิดการเรียนการสอนภายใต้แนวคิดที่ว่า “โรงเรียนหยุดได้ แต่การเรียนรู้ หยุดไม่ได้” (ประชาชาติธุรกิจ, 2563)

การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรด้วยสื่อและช่องทางการสื่อสารที่มีอยู่ และสามารถส่งถึง ผู้เรียนใน 3 กลุ่มคือ

- 1) ON-SITE การเรียนในโรงเรียนพื้นที่ปลอดภัย ภายใต้เงื่อนไขของ สบค. จังหวัด
- 2) ON-AIR เรียนที่บ้าน ซึ่งแบ่งออกเป็นระดับชั้นอนุบาล-มัธยมศึกษาปีที่ 3 ใช้สื่อของ DLTV และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-มัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้สื่อของ สพฐ.
- 3) ON-LINE ด้วยการเรียนผ่านอินเทอร์เน็ตและแอปพลิเคชัน แบ่งเป็น ผ่าน DLTV www.dltv.ac.th ในระดับชั้นอนุบาล-ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ DEEP – www.deep.go.th ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-มัธยมศึกษาปีที่ 6

การจัดการเรียนการสอน onsite สู่ online

1. เทคโนโลยีกับการจัดการเรียนการสอนยุคใหม่

การนำเทคโนโลยีไปใช้ในการเรียนการสอนนับว่าเป็นความท้าทายอย่างมากของการพัฒนาครู เนื่องจากปัญหาที่หลากหลาย ๆ ประเทศที่กำลังปฏิรูปการศึกษาได้เผชิญคือ การที่ครูยังไม่สามารถเข้าถึงการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็น

ความท้าทายของประเทศที่กำลังปฏิรูปการศึกษาที่จะต้องหากกลยุทธ์เพื่อเตรียมเยาวชนของชาติ และผู้นำให้สามารถยืนหยัดอยู่ในสังคมที่กำลังขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลจาก UNESCO (Villegas-Reimers E., 2003) ได้แสดงให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาการผลิตครูยังล้าหลังในการเตรียมความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีให้กับผู้ที่กำลังจะเป็นครูในอนาคต ทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครูที่มีประสบการณ์ การสอนต่างก็รู้สึกว่ายากเกินกว่าตนเองยังไม่มีความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการจัดการเรียนการสอน เพราะไม่สามารถใช้คอมพิวเตอร์ในระดับที่ซับซ้อนได้ นอกจากนี้ อรรถพล จินะวัฒน์ พบว่า ในบางโรงเรียนถึงแม้จะมีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และโปรแกรมต่าง ๆ พร้อม แต่การอบรมครูยังไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้แตกต่างจากสังคมอื่นที่คาดหวังให้มีการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในชั้นเรียนอย่างจริงจัง โดยมีการกดดันให้ครูต้องแสวงหาความรู้เพื่อเพิ่มพูนทักษะของตนเอง ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะสถานการณ์ที่มีการแพร่ของ COVID-19 (อรรถพล จินะวัฒน์, 2559)

ในขณะที่สถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ของประเทศไทย ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับชั้น ทำให้สถานศึกษาต้องปิดไปด้วยเพื่อลดช่องทางการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส ขณะที่รัฐบาลได้ออกประกาศและมีมาตรการเฝ้าระวังเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อไวรัส กำหนดให้มีการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ห้ามใช้อาคารสถานที่และสถาบันการศึกษาทุกประเภทเพื่อจัดการเรียนการสอนหรือทำกิจกรรมใด ๆ ที่มีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก เว้นแต่เป็นการดำเนินการสื่อสารแบบทางไกลหรือด้วยวิธีอิเล็กทรอนิกส์ และคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้เลื่อนวันเปิดภาคเรียนที่ 1 ไปเป็นวันที่ 1 กรกฎาคม 2563 ทำให้ได้มีโอกาสทบทวนและเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป นั่นคือการจัดการเรียนการสอนแบบ Onsite ซึ่งเป็นการเตรียมห้องเรียนให้สะอาดปลอดภัย มีมาตรการคัดกรองการเข้าเรียนของนักเรียน เว้นระยะห่างทางสังคม ส่งผลให้การบริหารจัดการการมาเรียนของนักเรียนมาเรียนลักษณะวันเว้นวัน ในขณะเดียวกันสถานศึกษาและครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษาทุกระดับ ได้มีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยนำรูปแบบการเรียนการสอนที่มีการจัดทำสื่อและนำเครื่องมือต่าง ๆ ที่ทันสมัยมาใช้และสามารถถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้เข้าใจและมีความรู้ได้ง่ายขึ้นในรูปแบบการเรียนรู้แบบ Online ถือเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนแบบเดิมที่นั่งเรียนในชั้นเรียน แต่เป็นการเรียนรู้บนฐานเทคโนโลยี (Technology-based learning) (ปิยะวรรณ ปานโต, 2563)

การศึกษามูลฐานเทคโนโลยี (Technology based Education) หรือการใช้เทคโนโลยีมาสร้างให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาและเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ด้วยตระหนักความสำคัญว่า การศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและต้องสามารถนำบริบทการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาและ

การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับสถาบันการศึกษาชั้นนำในต่างประเทศ อันเป็นการช่วยให้เกิดความประหยัดทรัพยากรในระบบ (เช่น เวลา คน งบประมาณ) ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างกันเกิดขึ้นอย่างสะดวกและรวดเร็ว โดยการศึกษาบนฐานเทคโนโลยี

ในสถานการณ์ เช่นนี้ เราควรเปลี่ยนให้ทุก ๆ ที่กลายเป็นโรงเรียน เพราะการเรียนรู้ยังต้องดำเนินอยู่แม้ว่านักเรียนไม่สามารถไปโรงเรียนตามปกติ จึงเป็นความท้าทายในการเปลี่ยนแปลง “เปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส” ในการพัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอนให้ดีกว่าเดิม ดังนั้นมาตรการการเรียนรู้จึงไม่ควรปรับแค่กระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียน แต่ต้องปรับใหญ่ทั้งระบบการเรียนรู้ที่ต้องสอดคล้องกันและเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ของนักเรียน

การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) เกิดเป็นวิกฤติที่กระทบเศรษฐกิจและสังคมทั่วโลก ทุกธุรกิจได้รับผลกระทบกัน รวมถึงวงการการศึกษาด้วยเช่นกัน สถาบันการศึกษาทุกระดับต้องหยุดการเรียนการสอน เพื่อป้องกันและยับยั้งการแพร่ระบาดของโรค แม้สถานการณ์นี้คือวิกฤติที่ทั่วโลกตื่นกลัว ในทางกลับกันวิกฤตครั้งนี้มีโอกาสนในการเร่งให้การดิสรบทั้งวงการศึษาให้ปรับตัวเข้าสู่การเรียนการสอนรูปแบบใหม่บนโลกออนไลน์ แทนการเรียนในห้องเรียนในสถานการศึกษาเพื่อการเรียนการสอนสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่การเรียนพิเศษนอกเวลาเรียนของนักเรียนทุกระดับชั้น และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหรือเพิ่มทักษะใหม่ ๆ ของกลุ่มคนทำงานยังเป็นที่ต้องการ ไม่ได้หยุดตามสถาบันที่ต้องปิดตาม พรก.ฉุกเฉิน เพื่อเตรียมความพร้อมให้ตัวเองหลังวิกฤติ ทำให้เกิดความตระหนักขึ้นในสังคมไทยว่า “การเรียนการศึกษาไม่สามารถหยุดได้”

ในขณะที่คนไทยรวมถึงผู้คนทั่วโลกกำลังใช้ความระมัดระวังในการปกป้องตนเอง ครอบครัว ชุมชนจาก COVID-19 ได้ เกิดการส่งเสริมให้เด็กได้มีการศึกษาและเตรียมความพร้อมในการเรียนอย่างต่อเนื่อง ในสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตร น่าเชื่อถือ ไม่แบ่งแยก และเอื้อต่อการเรียนรู้ก็เป็นสิ่งสำคัญ สังคมไทยกำลังถูกดิจิทัลดิสรบขึ้นรูปแบบการใช้ชีวิต ทั้งเศรษฐกิจ การใช้ชีวิตประจำวัน และการศึกษา ให้ก้าวสู่ระบบดิจิทัลที่เต็มรูปแบบอย่างรวดเร็ว กิจกรรมต่าง ๆ สามารถดำเนินต่อไปได้ในวิกฤติCOVID-19 ด้วยการใช้เทคโนโลยี องค์กรธุรกิจ และหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ ต่างหันมาใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างจริงจัง สร้างโอกาส ต่อยอดให้มีแพลตฟอร์มด้านสื่อสารทางไกลที่ตอบโจทย์ทั้งด้านการศึกษา การทำงาน หรือการจัดงานต่าง ๆ เป็นต้น

ในยุค Social distance หรือการเว้นระยะห่างทางสังคมกระตุ้นให้การศึกษาทั้งในและต่างประเทศทั่วโลกหันไปหาแนวทางในการพัฒนาวิธีการเรียนการสอนออนไลน์เต็มรูปแบบ ในช่วงวิกฤตินี้ เพื่อลดความเสี่ยงและเพื่อความปลอดภัยของผู้เรียนและผู้สอน ในขณะที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องทำงานจากที่บ้าน และบุตรหลานก็อยู่บ้านด้วย จึงมีการมองหาทางให้ลูกใช้เวลาว่างในช่วงปิดเทอมให้เป็นประโยชน์ การเรียนผ่านออนไลน์ได้ทุกที่ทุกเวลาจึง

กลายเป็นตัวเลือกอันดับต้น ๆ ซึ่งชี้ชัดจากสถิติการเรียนภาษาอังกฤษออนไลน์จาก Globish Kids (วันเพ็ญ พุทธานนท์, 2563) พบจำนวนนักเรียนในเดือนมีนาคม 2563 เพียงเดือนเดียวเพิ่มขึ้น 140 % เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีที่แล้ว สถิติดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าเยาวชนได้เริ่มปรับตัว รับมือกับสถานการณ์และไม่ยอมให้การเรียนรู้หยุดชะงักแม้ในวิกฤติ ทั้งนี้ คาดหวังหลังจากวิกฤติครั้งนี้ จะมีการพลิกโฉมระบบการศึกษาจากเดิมโดยสิ้นเชิง (ธกานต์ อานันท์ไทย, 2563)

อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์ดังกล่าว ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อการสอนอย่างยั่งยืนผู้บริหารต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติของครูก่อน หากกลยุทธ์ในการพัฒนาครูอย่างหลากหลาย ที่จะทำให้ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนจาก Onsite สู่การเรียนการสอน Online

2. แนวทางการพัฒนาครูด้านการใช้เทคโนโลยี

การเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ครูในประเทศไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงแบบพัฒนาการไปอย่างช้า ๆ แนวคิดความเชื่อ และคุณลักษณะของครูจึงสามารถเชื่อมต่อได้เป็นระยะเวลานาน คุณลักษณะที่สำคัญของความเป็นครูดีคือความเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่น ทุ่เม เสียสละให้กับการเป็นครู สอนให้ผู้เรียนมีความรู้ มีคุณธรรม โดยครูเป็นผู้ที่ประพฤติดี มีความรู้และมีคุณธรรม เป็นที่พึ่งของศิษย์ทั้งปัจจุบันและในอดีตรวมถึงบุคคลทั่วไป จึงเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากสังคม แต่เมื่อโลกก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ ครูต้องจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยี ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่สำหรับครูบางส่วนที่ไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ทันกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จึงเกิดความยุ่งยากในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นภาระสำคัญของหน่วยงานต้นสังกัดที่ต้องเร่งการพัฒนาครูให้ตรงกับความต้องการของครู (ภณทิลา ธนบุรณนิพัทธ์, 2563)

ในการพัฒนาครูยุคใหม่ภายใต้ยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษานั้น สิ่งบ่งชี้ที่สำคัญของการพัฒนาคือความสามารถในเชิงสมรรถนะเป็นฐานในการทำงานทางวิชาชีพ (Competencies-Based Development) และในการพัฒนานั้นมีสมรรถนะพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานโดยเฉพาะการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student-centered Learning) และที่ผ่านมาภายใต้การปฏิรูปการศึกษาไทยได้มีการศึกษาวิจัยโดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีแห่งมลรัฐควีนส์แลนด์ (Queensland University of Technology) ประเทศออสเตรเลีย พบว่าประเด็นสำคัญที่ครูไทยมีความต้องการที่จะได้รับ การพัฒนาเชิงสมรรถนะทางวิชาชีพในด้านต่าง ๆ หลายด้าน ที่สำคัญประเด็นหนึ่ง คือ สมรรถนะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT Competency) (ภณทิลา ธนบุรณนิพัทธ์, 2563)

ปัจจุบันทั่วโลกให้ความสำคัญกับการลงทุนเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology : ICT) เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ในยุคปฏิรูปการศึกษา ได้เร่งพัฒนา

การศึกษาให้การศึกษาไปพัฒนาคุณภาพของคุณ เพื่อให้คนไปช่วยพัฒนาประเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) จึงเป็นเครื่องมือในการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา ได้แก่ ช่วยนำการศึกษาให้เข้าถึงประชาชน (Access) ส่งเสริมการเรียนรู้ต่อเนื่อง ช่วยจัดทำข้อมูลสารสนเทศ เพื่อบริหารและจัดการ ช่วยเพิ่มความเร็วและแม่นยำในการจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล การเก็บและการเรียกใช้ในกิจกรรมต่างๆ ในงานจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยการเรียนการสอน เทคโนโลยีเข้าไปเสริมให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ของนักเรียน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่ช่วยครูในห้องเรียน (Classroom) สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และการเรียนรู้เป็นเรื่องเฉพาะบุคคล (Handmade/Personalized) (นฤมล ทับปาน, 2563)

3.การพัฒนาครูในยุค COVID-19

หลังประเทศต้องเผชิญกับ COVID-19 สสวท. ได้ทำการสำรวจข้อมูลการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์ปัจจุบันของครูระดับปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาทั่วประเทศ โดยพบว่า นักเรียน / ครู / ผู้ปกครอง ร้อยละ 70 ไม่คุ้นเคย/ไม่พร้อมกับการเรียนการสอนออนไลน์ ด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยี พบว่า ร้อยละ 31 ขาดอุปกรณ์ ขาดความพร้อม สัญญาณโทรศัพท์/อินเทอร์เน็ตไม่เสถียร ทางบ้านไม่มีกำลังสนับสนุน ด้านพฤติกรรม พบว่า ร้อยละ 12 นักเรียนขาดสมาธิระหว่างเรียนออนไลน์ การสอนค่อนข้างจะเป็นแบบ One-way (จะเป็น Two-way เฉพาะครูที่มีเทคนิคและปรับตัวเข้ากับสถานการณ์สอนออนไลน์ได้ดี) และปัญหาของผู้ปกครองต้องทำงาน ไม่มีเวลาดูแลบุตรหลานให้ตั้งใจกับการเรียนออนไลน์ และด้านการสนับสนุนจากส่วนกลาง พบว่า ร้อยละ 13 ครูที่สนใจการสอนออนไลน์ ต้องการแนวทางหรือการฝึกอบรมจากส่วนกลาง ที่เกี่ยวกับวิธีการใช้โปรแกรม เทคนิคการสอนออนไลน์ รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณด้านอุปกรณ์และโปรแกรม และสื่อ/ตำราเรียนออนไลน์ (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.), 2563)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้มีการจัดทำแนวทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนฯ ในสถานการณ์ COVID-19 โดยมีเนื้อหาทั้งในส่วนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทั้งรูปแบบปกติ และการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน บทบาทในการเรียนของนักเรียน บทบาทในการสอนของครู การเรียนในชั้นเรียน (On-Site) การเรียนผ่านโทรทัศน์ (On-Air) และการเรียนการสอนแบบออนไลน์ (Online) เป็นต้น

นอกจากนี้ สสวท. ยังได้สรุปนิวนอร์มัลทางการศึกษาไทยว่า การศึกษายุคนิวนอร์มัลนั้นระบบการศึกษาจะเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม มีการให้ความสำคัญกับกระบวนการ รวมถึง well-being ของนักเรียนแบบองค์รวม เกิดการพัฒนาการศึกษาโดยการรับฟังเสียงสะท้อนจากทุกระดับ ครู ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน ร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ออกแบบหลักสูตรโดยคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน มีแบบทดสอบที่หลากหลายเพื่อวัดดูประสงค์ที่แตกต่างกัน รวมถึงนักเรียนและครูร่วมกันออกแบบสภาพแวดล้อมใน

ห้องเรียน อย่างไรก็ตาม แนวทางการปรับการศึกษายุคนิวอร์มัล จำเป็นต้องปรับบทบาทครูในรูปแบบดั้งเดิมเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ หรือ Learning Facilitator โดยเชื่อว่า การมีครูคุณภาพจำนวนมากที่มีความสามารถในการเป็น Facilitator มีความสามารถในการเชื่อมโยงหลักสูตร วิธีการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา โดยปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ ผ่านการฝึกอบรมครูให้ครูเปลี่ยนจากผู้สอน (Teacher) ไปเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ ชักชวนให้เด็กได้เรียนรู้ ทั้งนี้ สสวท. ได้นำเสนอ 2 แนวคิดสำคัญในการมุ่งเน้นการพัฒนาครู คือ

1. เปลี่ยนจากครูแบบเดิม เป็นครูที่สอนครอบคลุมเกี่ยวกับการใช้ชีวิตจริงได้ (Transform Teachers to New Normal in Education) อาทิ โครงการศูนย์กลางการพัฒนา STEM Facilitator เมืองสะเต็มศึกษา ฐานปฏิบัติการสำหรับฝึกแนวทางสะเต็มศึกษา ที่จัดตั้งขึ้นโดยเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม (Public-Private-People Partnership) ซึ่งจะเป็นต้นแบบในการขยายผลสู่ภูมิภาค โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ครูวิทย-คณิตทั่วประเทศ มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา และนักเรียนสามารถนำสมรรถนะด้านสะเต็มมาใช้ เพื่อการเรียนรู้ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพในศตวรรษที่ 21

2. แพลตฟอร์มสนับสนุนเพื่อการพัฒนาครูอย่างยั่งยืน (Supporting Platform for New Normal Teachers) ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการที่เป็น National Online Platform อาทิ ระบบพี่เลี้ยงและการกำกับ MENTORING & SUPERVISING แพลตฟอร์มการให้คำปรึกษา Online STEM Education

สรุป

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา COVID-19 โรงเรียนจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอน Onsite สู่ Online เมื่อนักเรียนไปโรงเรียนตามปกติไม่ได้ ครูกับนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันลดลง ขณะที่การประเมินเพื่อพัฒนามาสามารถลดหรือละทิ้งไปได้ทั้งการประเมินเพื่อการเรียนรู้ (assessment for learning) ให้ทราบถึงกระบวนการเรียนรู้ และประเมินทำให้เกิดการเรียนรู้ (assessment as learning) ดังนั้นครูจำเป็นต้องเป็นครูมืออาชีพที่มีแรงบันดาลใจกับตัวเอง ความสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นแพลตฟอร์มหลักในการขับเคลื่อนการเรียนการสอน สู่เป้าหมายการพัฒนาสถานศึกษาทุกภาคส่วน ในสิ่งที่คาดหวังให้ผู้อื่นสามารถปฏิบัติได้ แสวงหานวัตกรรมและกล้าคิดนอกกรอบ สร้างการร่วมแรงร่วมใจ การไว้วางใจ ให้การยอมรับ สนับสนุนให้กำลังใจในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). ขาววงการศึกษา : การจัดการเรียนการสอนในยุคโลกดิจิทัล. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.moe.go.th/moe/th/news/>
- ญารินดา กลิ่นศรีสุข. (2559). ICT กับ เศรษฐกิจพอเพียง. เรียกใช้เมื่อ 17 ตุลาคม 2563 จาก <http://yarinda26.blogspot.com/>
- ธกานต์ อานันท์ไทย. (2563). วิฤตCOVID-19โอกาสเร่งดีสรับทั้งวงการศีกษาไทย. เรียกใช้เมื่อ 22 ตุลาคม 2563 จาก <https://positioningmag.com/1277767>
- นฤมล ทับปาน. (2563). ทางเลือกการศีกษาไทย ในยุคโควิด-19. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/889547>
- บริษัท วรธันย์ เทคโนโลยี จำกัด. (2563). การเรียนการสอนออนไลน์ คือ? เรียกใช้เมื่อ 22 ตุลาคม 2563 จาก <http://www.worathan.co.th>
- ประชาชาติธุรกิจ. (2563). เรียนออนไลน์-สอนปกติ “สพฐ.” เปิด 3รูปแบบ โรงเรียนเลือกได้. เรียกใช้เมื่อ 17 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.prachachat.net/education/news-466468>
- ปิยะวรรณ ปานโต. (2563). การจัดการเรียนการสอนของไทยภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา. เรียกใช้เมื่อ 17 ตุลาคม 2563 จาก https://library2.parliament.go.th/giventake/content_royrueng/2563/rr2563-jun5.pdf
- พอดา บุตรสุทธีวงศ์. (2550). ครูดีที่ชาติต้องการ. วิทยจารย์, 106 (3), 30-45.
- ภรณ์ ลัคนาภิเศษฐ. (2563). ครูไทยต้องการอะไร เพื่อฝ่าวิฤต COVID-19. เรียกใช้เมื่อ 24 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.educathai.com/knowledge/articles/340>
- ภัณฑิลา ชนบุรณ์นิพัทธ์. (2563). สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของครูไทยในศตวรรษที่ 21. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2563 จาก <https://researchcafe.org/communications-technology-competencies-for-thai-teachers-in-the-21st-century/>
- ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนา. (2563). ผลกระทบของ COVID-19 ต่อระบบการศึกษาของโลกและประเทศไทยในมุมมองเศรษฐศาสตร์. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2563 จาก <https://thaipublica.org/2020/04/19-economists-with-covid-19-15/>
- โรงเรียนประชารัฐ. (2559). การบริหารความเสี่ยงสำหรับสถานศีกษา (Risk Management for Schools). เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2563 จาก <http://pracharathschool.go.th/skill/detail/52237>

- วันเพ็ญ พุทธานนท์. (2563). New Normal การศึกษาไทย กับ 4 รูปแบบใหม่การเรียนรู้. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.thebangkokinsight.com/news/business/367124/>
- วิลารวรรณ พิมประสงค์. (2563). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2563 จาก <https://sites.google.com/site/ppvilawan21/thaksa-haeng-stwrrs-thi-21>
- ศิริพรรณ รัตนอำพร. (2563). การศึกษาในยุค Covid-19. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.yuvabadhanafoundation.org/th>
- สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (2560). สรุปผลการดำเนินงาน ของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2563 จาก https://www.ksp.or.th/ksp2018/wp-content/uploads/2018/10/rsop_sum2017.pdf
- สำนักงาน ก.ค.ศ. (2560). หนังสือ ก.ค.ศ. ที่ ศธ 0206.3/ว21 ลงวันที่ 5 กรกฎาคม 2560 เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งครูมีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ. กรุงเทพมหานคร: สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). สภาวะการศึกษาไทย 2561/2562 การปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ภาพพิมพ์ จำกัด.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.). (2563). คานงัดการศึกษาไทยคือ “ครู”. เรียกใช้เมื่อ 24 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.nxpo.or.th/th/4856/>
- สิริวุฒิ บุรณพิร. (2563). เมื่อโลกถูกทำลายด้วย COVID-19 Disruption ถอดตำรา Crisis Management พลิกวิกฤตสู่โอกาสสร้างความยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2563 จาก <https://mbamagazine.net/index.php/business/must-read/item/2478-covid-19-disruption-crisis-management>
- สุมิตร สุวรรณ. (2563). ครูไทยต้องการอะไรเพื่อฝ่าวิกฤติ COVID-19. เรียกใช้เมื่อ 23 ตุลาคม 2563 จาก www.matichon.co.th
- อธิฐาน คงทรัพย์. (2563). หัวใจสำคัญของการเรียนการสอนออนไลน์ในยุค COVID-19. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.the101.world/future-of-thai-education-after-covid19/>
- อรรณพ จินะวัฒน์. (2559). การพัฒนาตนของผู้ประกอบอาชีพครู. Veridian E-Journal, Silpakorn University, 9(2), 1379-1392.
- อักษรเจริญทัศน์. (2563). การเรียนรู้ใหม่ ในวิถี New Normal. เรียกใช้เมื่อ 27 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.aksorn.com/new-normal-1>

- Coughlan S. (2015). Online schools ‘worse than traditional teachers’. Retrieved 15 October 2020 จาก <https://www.bbc.com/news/business-34671952>
- Jen N. (2561). Education Disruption ครูจะปรับตัวอย่างไรในโลกที่เปลี่ยนแปลง. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2563 จาก <https://techsauce.co/tech-and-biz/teachers-the-future-in-education-disruption>
- Lempel H. et al. (2009). Economic cost and health care workforce effects of school closures in the US. Retrieved october 20, 2020, from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2762813/>
- Megan K. (2018). Summer Learning Loss: What We Know and What We’re Learning. Retrieved October 15, 2020, from <https://www.nwea.org/blog/2018/summer-learning-loss-what-we-know-what-were-learning/>
- Snelling J. & Fingal D. (2020). 10 strategies for online learning during a coronavirus outbreak. Retrieved october 25, 2020, from <https://www.iste.org/explore/10-strategies-online-learning-during-coronavirus-outbreak>
- UNESCO. (2020). Education : From disruption to recovery. Retrieved 15 october 2020 จาก <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>
- Villegas-Reimers E. (2003). Teacher professional development: An international review of the literature. UNESCO: International Institute for Educational Planning. Retrieved 24 october 2020 จาก www.unesco.org/iiep